

Et flydende sprogsamfund?

Sociolingvistikens 'sprogsamfund' historisk og teoretisk

AF PIA QUIST

Sprogsamfund er et centralt begreb i sociolingvistikken. Det har været genstand for mangfoldige diskussioner og forskellige definitioner. Forfatteren følger begrebet som det er blevet brugt fra 1960'erne til i dag. Ændringer i skiftende definitioner af 'sprogsamfund' følger generelle tendenser i tidsånden, tendenser som sociologer har beskrevet som modernitetens udvikling mod det sen/postmoderne samfund. Til sidst i artiklen gør forfatteren rede for hvordan hun selv forstår 'sprogsamfund' i forbindelse med sin undersøgelse af sprog og identitet på et københavnsk gymnasium.

Indledning

Zygmunt Bauman finder metaforen *flydende* (liquid) anvendelig til beskrivelse af vores senmoderne æra. Bauman mener at moderne institutioner og mellem-menneskelige relationer snarere er karakteriserede ved at være flydende og ikke-vedvarende end faste og bestandige (Bauman 2000). Andre postmoderne tænkere har betonet det *fragmenterede* som karakteristisk for nutidens samfund (Kaspersen 1995: 157). Giddens taler om det *refleksive* samfund hvor traditioner bevidst vælges til og fra af det enkelte menneske (Giddens 1994, 1996). Disse karakteriserende træk ved vores tid er delvise udspringere af et andet populært sen-moderne prædikat *globalisering* som igen er kendetegnet ved *mobilitet*, *folkevandringer* og ikke mindst *informationsteknologi* der sætter nye standarder for *tidens* og *stedets* muligheder. Alt sammen fornyelser der påvirker menneskers betingelser: "*snarere end at homogenisere de menneskelige vilkår har den teknologiske ophævelse af tid/rum-afstande en tendens til at polarisere dem [...]* Når afstande ikke længere betyder noget, mister også de lokalområder, der stadig adskilles af afstande, deres betydning" (Bauman 2001: 24; Baumans kursivering).

Senmodernitet, postmodernitet, flydende modernitet, globaliseringens og informationsteknologiens tidsalder – vores tid har ikke alene mange betegnelser, men også mange fortællere og fortolkere (Pedersen 2001). De ovenfor nævnte karakteristika synes dog at være gennemgående. I denne artikel tager jeg fat i et tilsyneladende ikke særlig postmoderne begreb fra sociolingvistikken: 'sprogsamfund'. Hvis vores

tid, som sociologerne udlægger den, er mere karakteriseret ved foranderlighed og bevægelse end stabilitet og lokal forankring, hvordan kan vi så – inden for en nutidig tolkningsramme – overhovedet forholde os til sprogsamfund og sprogfællesskaber?

Med modernitet og sen/postmodernitet som optik vil jeg gennemgå begrebet sprogsamfund som det har været anvendt i sociolingvistikken fra Labov og Hymes i 1960'erne til Le Page i 1980'erne og Rampton og Eckert i 1990'erne. Jeg runder gennemgangen af med en kort diskussion af de rejste problemstillinger i forhold til min igangværende undersøgelse af "Sprog, identitet og sprogforandring i storbyens heterogene skole¹". Hvordan kan jeg, i forhold til sociolingvistikens begrebsapparat, karakterisere det fællesskab som to 1. g-klasser på Metropolitanskolen udgør?

Selve ordet sprogsamfund er en oversættelse af det engelske *speech community* (på tysk *Sprachgemeinschaft*). På både tysk og engelsk kan man skelne mellem et samfundsbegreb der betoner den overordnede sociale orden, *society* og *Gesellschaft*, og et begreb der associerer fællesskaber på et mere konkret eller nært plan, *community* og *Gemeinschaft*. En dansk skelnen mellem samfund og fællesskab er dog ikke helt adækvat i forhold hertil. *Community* er bredere og mere overordnet end fællesskab – to personer kan indgå et fællesskab med hinanden, men der skal en større gruppe end to til på engelsk at danne et *community*. Når jeg vælger at bruge sprogsamfund, og ikke sprogfællesskab, for *speech community*, er det altså for at lægge begrebet i "samfundsenden" af kontinuet 'samfund – fællesskab' og derved betone en større gruppe af mennesker med en eller anden form for socialt system eller orden. Sprogsamfund er desuden den gængse term på dansk (fx Kristiansen m.fl. 1996: 205), selvom sprogfællesskab også forekommer.

Sprogsamfund mellem modernitet og postmodernitet

Sprogsamfund er ikke noget entydigt begreb i sociolingvistikken. Det er blevet brugt på forskellige måder, og det er blevet behandlet både snævert med præcis definition og bredt med mere løse betydninger. Men, som med så meget andet, afhænger indholdet af begrebet af forskerens undersøgelsesinteresse og objekt. I sociolingvistikken aner man et skift i forskernes interesseområder som kan beskrives som en del af en generel udvikling i moderniteten. Det er en udvikling som har indflydelse på hvordan vi kan analysere og forstå den ramme hvori mennesker og sprog er forbundne, dvs. sprogsamfundet.

¹ Titlen på mit igangværende Ph.d.-projekt ved Nordisk Forskningsinstitut, Afdeling for Dialektforskning.

I sin inspirerende gennemgang af sociolingvistikens *speech community* påpeger Ben Rampton at 1960'-, 70'- og 80'ernes sociolingvistik til dels har været drevet af et romantisk projekt som hang sammen med tidens, modernitetens, problemstillinger:

[T]reatments of 'speech community' in the 1960s, 70s and 80s participated in a particular project. This was a broadly romantic project that set itself against the grain of popular opinion and that sought to rehabilitate subordinate and marginal groups – modernity's others – by attributing system and coherence to their conduct, system and coherence being rational properties that modernity rated much more highly, than, say, sanctity or splendour (Rampton 1998: 9).

Rampton tilskriver her moderniteten værdierne system og sammenhæng. Det kan synes det stik modsatte af det der optager 90'ernes sociolingvistik med dens fokus på her-og-nu-interaktioner, praksis og identitet:

Arguments as to whether intergroup relationships are best described in terms of deficit, difference or domination are shifted into a much more fine-grained and complex account of imposition, collusion and struggle in communicative practice, as people invoke, avoid or reconfigure the cultural and symbolic capital attendant on identities with different degrees of purchase and accessibility in specific situations (ibid.: 1998: 12).

Inden jeg går nærmere ind i hvordan sociolingvisternes sprogsamfund har bevæget sig siden 60'erne, er det nødvendigt kort at skitsere nogle af de karakteristika der adskiller det moderne og postmoderne. Når nutidens sociologer beskriver og tolker modernitet og postmodernitet, er de ikke altid enige. Min udlægning af nogle af tankerne, som jeg især har hentet hos Zygmunt Bauman, skal i denne sammenhæng ikke forstås som et indlæg i sociologernes debat. Modernitet-sen/postmodernitet tjener her som en ramme, et perspektiv, som kan give os nogle begreber og objektiver at forstå forskydningen i sociolingvistikens interesseområder med – og herigennem se et mønster i skiftende betydninger af begrebet sprogsamfund.

Modernitetens tænkere karakteriserer til tider industrialismens tidsalder som et *projekt* – et orden-skabende projekt der samtidig skabte rammerne for øget individuel frihed. Bauman bruger metaforen *solid* om moderniteten. Modernitetens projekt var at bygge solidt: "*lasting* solidity, a solidity which one could trust and rely upon and which would make the world predictable and therefore manageable"

(Bauman 2000: 3, Baumans kursivering). Zygmunt Bauman sammenstiller nogle tydelige forskelle mellem modernitet og postmodernitet som groft kan skitseres i følgende punkter (Bauman 1992 & 2000):

	Modernitet	Postmodernitet
1)	Tro på fremskridt, "movement with direction" (1992: 188)	Udvikling, men ikke nødvendigvis fremskridt, "modernity emancipated from false consciousness" (1992: 188)
2)	Samfundet som integrerede 'systemer' og 'organismer', "in Parson-like style" (1992: 189)	Forestillingen om sammenhæng og lighed forkastet (1992: 189)
3)	"Life-project", individet udfylder sin plads/funktion i samfundet (1992:194), og handlinger stemmer overens med normerne for den sociale gruppe det tilhører (1992: 203)	"Process of self-constitution", individet konstruerer sig selv, der er ingen klar livsvej at følge, skiftende mål og muligheder (1992: 194); individet må hele tiden vise hvem det er gennem midlertidige forbruger-livsstile (1992: 198f)
4)	Loven/samfundet sætter standarder for rigtigt og forkert (1992: 201)	Vi udsættes for konkurrerende og alternative normer, og vi reflekterer kontinuerligt over værdien af vore egne valg (1992: 201f)
5)	Metaforer: Soliditet, tyngde, bestandighed, system, orden (2000)	Metaforer: Flydende, lethed, foranderlighed, mobilitet, inkonsistens (2000)

Skemaet må ikke forstås som en afbildning af vores samfund som det *var* og *er*. Bauman trækker karakteristika frem i to mønstre af udviklingstendenser der har præget 1900-tallet, og selv om moderniteten toppede med 2. verdenskrig (i sin grusomste og mest totalitære form, Bauman 1994), præger moderniteten stadig vor samtid, ligesom man også før 2. verdenskrig kan spore postmoderne træk.

Postmoderniteten ligner i denne skematiske fremstilling et brud med moderniteten, men det er hos Bauman en gennemgående pointe at understrege modernitetens iboende postmoderne retning:

Postmodernity may be interpreted as fully developed modernity taking full measure of the anticipated consequences of its historical work [...] The most conspicuous features of the postmodern condition: institutionalized pluralism, variety, contingency and

ambivalence – have been all turned out by modern society in ever increasing volume (Bauman: 1992: 189).

Inden jeg lægger det moderne-postmoderne perspektiv over sociolingvistikens forståelse af 'sprogsamfund', vil jeg understrege at jeg ikke sætter negativt og positivt fortegn ved henholdsvis modernitet og postmodernitet. Jeg mener ikke at en 'moderne sociolingvistik' kan betragtes som virkelighedsfjern eller uoplyst i forhold til en 'postmoderne sociolingvistik'. Der er stadig 'moderne' sociolingvistiske metoder og erkendelsesinteresser som 'postmoderne sociolingvister' ikke kan unddrage sig (det er vist i øvrigt et postmoderne synspunkt...). Det skulle gerne blive tydeligt som gennemgangen i det følgende skrider frem.

Modernitetens sprogsamfund

Raith påpeger at grundlæggende udgangspunkter for definitioner af 'sprogsamfund' nærmest udgør et hierarki i forhold til graden af abstraktion: Sprog, sociale grupper, sociale netværk og (nederst) individet (Raith 1987: 200f). Dette hierarki kan paralleliseres med modernitetens fokus på system og orden på den ene side og postmodernitetens mere fragmenterede og individorienterede perspektiv på den anden. Øverst i hierarkiet er sproget som system abstraheret fra sprogbrugere, og omvendt problematiserer det individuelle udgangspunkt nederst i hierarkiet muligheden for en systemisk definition af 'sprogsamfund'.

Man kan dog ikke sige at 'sprogsamfundets' historie begynder med et abstrakt sprogsystem helt afskåret fra sprogbrugere. Når 'sprogsamfund' overhovedet tages op af lingvister, er det netop for at placere sprog i en social sammenhæng, og ikke i fx en biologisk. Bloomfield skriver i 1933 om *speech communities*:

What concerns us the most [...] is the fact that the features of a language are not inherited in the biological sense. A child cries out at birth and would doubtless in any case after a time take to gurgling and babbling, but the particular language he learns is entirely a *matter of environment*" (Bloomfield 1933: 43, min kursivering).

Selv om sprog hermed sættes i social sammenhæng, er vi stadig i toppen af Raiths abstraktionshierarki. Hos Bloomfield er det nemlig strukturelle sproglige kriterier der afgrænser sprogsamfundene i forhold til hinanden, og ikke fx politiske, nationale eller kulturelle. Det 'engelske sprogsamfund' består således af engelsktalende i Storbritannien, Irland, USA osv. Men der vil også være medlemmer af 'det engelske sprogsamfund' andre steder i verden, fx i Indien og Singapore der rummer grupper af engelsktalende. På den anden side er der enklaver af andre sprog-

samfund i disse lande, fx 'det spanske sprogsamfund' i USA og 'det irsktalende sprogsamfund' i Irland. Bloomfield ved godt at det i det enkelte tilfælde er svært at afgøre hvilket sprogsamfund en person tilhører. Han erkender variation inden for sprogsamfundet både hvad angår individets ideolekter, accenter, dialekter og genrer og stilarter.

The difficulty or impossibility of determining in each case exactly what people belong to the same speech-community, is not accidental, but arises from the very nature of speech-communities (Bloomfield 1933: 45).

Sprogsamfundets kompleksitet er en naturlig konsekvens af at det udgøres af individer. Men det behøver ikke være et problem for sprogforskeren. Han er, i første omgang i hvert fald, nødt til at ignorere det enkelte individ og befatte sig med beskrivelse på et mere abstrakt plan (ibid.: 45). Man fornemmer det moderne projekt mellem linjerne – at finde og beskrive et bagvedliggende (sprog)system.

Fra Bloomfield flyder interessen for sprogsamfundet groft set i to retninger. Den ene i en formel, strukturalistisk retning, repræsenteret ved bl.a. Noam Chomsky der opererer med en "ideal speaker-listener in a completely homogeneous speech community" (1965: 3). Her træder 'sprogsamfund' i baggrunden og har praktisk talt ingen betydning, idet det er sprogsystemet som resultat af en universel medfødt evne der er i fokus for erkendelsesinteressen.

Den anden retning ledes af sociolingvistikken, og det er den vi skal følge her. Med sociolingvistikken bliver variation og heterogenitet en del af sprogbeskrivelsen og dermed også af definitionen af 'sprogsamfund'. To parallelle, men forskellige, tilgange gør sig gældende i 1960'erne og 70'erne. Den ene er specielt formuleret af Dell Hymes og John Gumperz, den anden af William Labov. Rampton (1998: 3) benævner dem som repræsentanter for henholdsvis en *pragmatisk* og en *distributionel* tilgang til 'sprogsamfund'.

I modsætning til Bloomfield vil Dell Hymes ikke abstrahere fra diversitet (Hymes 1972: 41). Hymes anfægter sproget som det naturlige udgangspunkt for beskrivelse: "The natural unit for sociolinguistic taxonomy (and description) [...] is not the language but the speech community" (ibid.: 43). Men Hymes' sigte er også et andet end Bloomfields. Hymes vil ikke beskrive sprogets formelle struktur, men: "discover and explicate the competence that enables members of a community to conduct and interpret speech" (ibid.: 52). Hymes udvider udforskningen af lingvistisk kompetence til den bredere kommunikative kompetence og sætter derved konsekvent sproget i en social sammenhæng, idet han sigter mod at beskrive

og forstå den sociale affinitet mellem sprogbrug (*ways of speaking*) og den enkelte sprogbrugers kommunikative kompetence (ibid.: 52ff). 'Sprogsamfund' er derfor hos Hymes:

a necessary, primary term in that it postulates the basis of description as a social rather than a linguistic, entity. One starts with a social group and considers all the linguistic varieties present in it, rather than starting with any one variety (ibid.: 54).

Det vil sige at Hymes ikke bare har en anden erkendelsesinteresse, han går den helt modsatte vej af Bloomfield når han tager udgangspunkt i sprogsamfundet. Hvor Bloomfield begyndte med sproget, fx engelsk, og definerede det engelske sprogsamfund som transnationalt beroende på lingvistiske kriterier, tager Hymes udgangspunkt i samfundet – det kunne fx være mapuche-indianernes samfund hvor flere sprogvarieteter, fx både mapuche og spansk, eksisterer inden for samme sociale fællesskab. Hymes definerer et sprogsamfund på basis af fælles (*shared*) normer for produktion og fortolkning af tale (*speech*). I et flersproget sprogsamfund er der fælles normer for hvor og hvornår forskellige varieteter og sprog anvendes, og det er sådanne fælles normer der afgrænser et 'sprogsamfund'. Der kan fx godt være tilfælde hvor man kan afkode en persons sprog rent grammatisk, men hvor man ikke kan forstå det egentlige budskab på grund af manglende kendskab til det givne sprogsamfund (ibid.: 54). Altså betyder medlemskab af et 'sprogsamfund' i Bloomfields forstand ikke nødvendigvis medlemskab i Hymes' 'sprogsamfund' da det ud over fælles lingvistisk kompetence også indbefatter fælles kommunikativ kompetence.

John Gumperz mener ligesom Hymes at sprogbeskrivelse bør tage udgangspunkt i sprogsamfundet som social og multidimensional enhed. Men Gumperz anvender begrebet *speech community* for Bloomfields lingvistisk afgrænsede 'sprogsamfund', og bruger selv termen *linguistic community* for det socialt afgrænsede sprogsamfund. Det er afgørende for Gumperz at en analyse af sprogsamfundet indbefatter *alle* koder og subkoder, dvs. alle sprog, varieteter og dialekter. Han definerer 'sprogsamfund' som:

[a] social group which may be either monolingual or multilingual, held together by frequency of social interaction patterns and set off from the surrounding areas by weaknesses in the lines of communication (Gumperz 1962: 133).

Det er altså graden af kontakt og interaktion mellem sprogbrugerne der afgør afgrænsningen af et sprogsamfund. Kommunikationen inden for sprogsamfundet skal beskrives inden for det Gumperz benævner en 'kommunikationsmatrix' (*communication matrix*). Den konkrete interaktion sker i forhold til valget og

brugen af forskellige koder og subkoder – det han kalder sprogsamfundets 'kode-matrix' (*code matrix*). Kodematrixen er funktionelt relateret til kommunikationsmatrixen. Det vil sige at typen af kommunikation vil være afgørende for valget af kode eller subkode (ibid.: 133f). Med koder mener Gumperz strukturelt, lingvistisk, definerede sprog. Subkoder er dialekter og varieteter der lingvistisk kan typologiseres under en overordnet kode. Flere koder og mange subkoder er oftere reglen end undtagelsen i virkelighedens sprogsamfund, og disse er funktionelt indordnet i kommunikationsmønstre. En fuldstændig beskrivelse af et sprogsamfund kan derfor ikke nøjes med at undersøge én kode og se bort fra andre:

The criterion for inclusion of a code in a study of a linguistic community is that its exclusion will produce a gap in the communication matrix (ibid.: 134).

Det følger af denne måde at betragte et sprogsamfund – som et sted hvor mange sprog og varieteter er ordnet i et fælles kommunikationssystem – at forskerens interesse ikke så meget er beskrivelsen af de enkelte koder, men snarere af forholdet mellem dem, fx hvordan der skiftes mellem dem. Og Gumperz er da også en pioner inden for netop forskningen i *kodeskift* (fx Blom & Gumperz 1972).

William Labov mener ligesom Hymes og Gumperz at et sprogsamfund skal afgrænses efter sociale kriterier, men hos Labov er *normer* for brug og evaluering af en bestemt varietet det centrale definitions-kriterium. Labov gennemgår 6 sproglige former der adskiller New York og Philadelphia som to 'sprogsamfund' (1980: 372f). Men Labovs pointe er at disse kriterier ikke alene definerer de to sprogsamfund som adskilte, for flere af formerne forekommer også i andre omkringliggende lokalsamfund. Det er de to samfunds forskellige normer for evaluering og tolkning af de forskellige lingvistiske træk der adskiller dem. Når medlemmer af samme sprogsamfund udviser forskellig sproglig adfærd (som Labov har vist: stilmæssigt og socialt stratificeret), viser de til gengæld enighed om tolkning og evaluering af denne variation:

The heterogeneity that the speech community shows in speech production is matched by a relative homogeneity in norms of interpretation. These may be norms of social evaluation or semantic interpretation: both rest on shared knowledge (Labov 1980: 369).

Her understreger Labov, på linje med Hymes, fælles viden (*shared knowledge*). Hvis man ikke deler normerne for sprogsamfundets sprogbrug (*speech*), er man ikke fuldt medlem. Denne kombinerede kompetence i det lokale sprogs særtræk og normer, udgør *the vernacular* (med en term fra kreolforskningen kunne man på dansk vælge at oversætte med 'basissprog', men en god dansk term for *vernacular*

har vi ikke). *Vernacular* indlæres fra barnsben, ifølge Labov. Det er altså et basis-sprog som kun indfødte sprogbrugere har kompetence i.

Med et eksempel på en hvid pige der i sine teenageår tillærer sig nogle træk af BEV (*Black English Vernacular*), viser Labov at selv om hun på overfladen behersker nogle leksikalske BEV-træk, og har indgående kendskab til det sorte sprogsamfunds normer for brug af disse træk, havde hun kun tilegnet sig "a subset of the rules of BEV. The central features of her own grammar, particularly in the verbal auxiliary, stayed intact" (Labov 1980: 379). Og pigen er derfor ikke at regne som "ægte" medlem af det sorte sprogsamfund.

Denne forståelse af *vernacular*, som en kulturel og lingvistisk kompetence der indlæres i barndomsårene, ligger til grund for udvælgelsen af informanter til Labovs undersøgelser. Philadelphia-undersøgelsen (Labov 2001) er omhyggeligt designet således at det sample der repræsenterer det philadelphiske sprogsamfund, "represent the population that acquired and developed the Philadelphia vernacular in the course of the last hundred years" (Labov 2001: 48).

At det i praksis kan være svært at finde indfødte medlemmer af 'sprogsamfundet', erfarede man ved udvælgelsen af informanter til Projekt Bysociolingvistik i København (Gregersen 1989: 49). Med Projekt Bysociolingvistik, der i sit design var inspireret af William Labov, ønskede man indsigt i københavnsk talesprog som det bruges af indfødte københavnere. I den forbindelse måtte man afgøre efter hvilke kriterier man kunne definere København som 'sprogsamfund'. Gregersen & Pedersen (1991a & b) definerer 'sprogsamfund' som et normfællesskab, i tråd med Labov (og Fishman²), men hvorvidt København er et sprogsamfund i denne forstand, er ikke entydigt klart for forfatterne. For det første er det i praksis ikke muligt at trække en geografisk linje der afgrænser København som by. For det andet er størstedelen af byens beboere første eller anden generations tilflyttere (derfor definerer Gregersen & Pedersen København "as a state of mind", altså som noget der i højere grad har en mental end en reel realitet, 1991a). Og for det tredje viser en analyse af den stilmæssige variation i forhold til fire forskellige /a/-variable at københavnere (i Nyboder) ikke opfører sig normmæssigt entydigt – det er ikke klart om de følger samme norm. Gregersen & Pedersen mener derfor ikke at København som sprogsamfund kan defineres ud fra fælles normer for stilskitte:

[I]f Copenhagen as a state of mind is equal to a speech community, then it is certainly not correct to predict that all patterns will be

² "A speech community is one, all of whose members share at least a single special variety and the norms for its appropriate use" (Fishman 1971: 232).

classical. This must mean that a speech community may include different style shift patterns, provided that these patterns are interpretable (1991a: 65).

Stil bliver da en central interesse for Nyboder-projektet, og i deres definition af 'sprogsamfund' åbnes for at medlemmerne kan have forskellige normer for stilskitte.

Den væsentligste forskel, for mig at se, på Labov og Nyboder-projektet på den ene side og Hymes og Gumperz på den anden er deres forskellige interesse for *vernacular*. En model for 'sprogsamfundet' der opererer med at *vernacular* tilegnes tidligt i sprogbrugerens liv, har afgørende betydning for hvilke informanter der – inden for samme geografiske område – inkluderes og ekskluderes som interessante for den sociolingvistiske beskrivelse. Det kan i praksis være meget få inden for selv et lille afgrænset område der som voksen bor i samme kvarter som han eller hun voksede op. I Nyboder var der fx kun 29 % af beboerne der havde boet der i mere end 10 år (Gregersen 1989: 49).

Men sociolingvisternes forskellige vægt på *vernacular* skal ses på baggrund af forskellige erkendelsesinteresser. Labovs primære sigte er at forstå *principper for sproglig forandring*, mens Hymes vil udforske *kommunikativ kompetence*. Groft sagt er Labovs sigte lingvistisk, mens Hymes' er sociologisk (antropologisk). Det ville dog være en alvorlig fejl (som Rampton 2001: 5 også påpeger) entydigt at placere dem og andre sociolingvister i enten den ene eller den anden sociolingvistiske kategori. Kendere af Labovs arbejde vil vide at han har prøvet kræfter med mange forskellige metoder og retninger i sociolingvistikken, fx narrativanalyse (Labov & Waletzky 1967), se også note 4.

Lad os vende tilbage til modernitetsperspektivet og Rampton som jeg citerede i begyndelsen. Selv om de to grene af sociolingvistikken er forskellige i visse henseender, er der klare paralleller der overordnet placerer 1960'erne og 70'ernes sociolingvister som deltagere i samme 'moderne projekt'. Både Hymes og Labov lagde vægt på fælles (shared) normer i deres definitioner af 'sprogsamfund'. Når normfællesskabet er det afgørende kriterium der afgrænser 'sprogsamfundet', hviler det på en forståelse af netop *fællesskab* som bærende karaktertræk ved 'samfund'. En forståelse af at (sprog)samfundet er funderet i fælles normer, indbefatter endvidere en opfattelse af at medlemmerne agerer inden for samme system eller orden (jf. samfundet som integrerede systemer, punkt 2 i skemaet ovenfor), og at de har fælles standarder for rigtigt og forkert (punkt 4). Strukturalisternes 'moderne', systemafdækkende projekt byggede på en abstraktion der afskar variation og

afvigelse. Sociolingvisterne derimod åbnede for variation og afvigelser i deres beskrivelser. Men opgaven var stadig rettet mod at finde og beskrive system og orden. Sociolingvistikens romantiske projekt, som Rampton kalder det, lå i at inkludere afvigerne i den systemiske beskrivelse. Labov inkluderede den sproglige variation i lingvistikken og viste at den var systematisk – både stil- og genre-mæssigt og med hensyn til sprogbrugernes placering i den sociale orden (Labov 1966, 2001). De sorte unge i New York oplevedes som utilpassede og uegnede i det amerikanske skolesystem, men Labov viste at der var både system og sammenhæng i deres måder at optræde og tale på (Labov 1972). Hvor Labov viste systematik i det vestlige samfunds variation, tog Hymes udgangspunkt i fjerntliggende kulturer, og beskrev hvordan bønders, indianeres, naturfolks osv. sprogsamfund også er sammenhængende og systematisk organiserede omkring normfællesskaber med ofte avancerede regler for sproglig adfærd, fx i narrative traditioner (Hymes 1961). De medlemmer af de forskellige grupper i sprogsamfundene som 'den moderne sociolingvistik' undersøgte, udfyldte deres plads i gruppen, og deres (sproglige) adfærd stemte overens med deres sociale placering (punkt 3 i skemaet). Ved at inkludere alle, også afvigere, i den større orden, blev alle (sprog)samfundets medlemmer en del af tidens bevægelse og forestillede fremskridt (punkt 1).

Senmodernitetens sprogsamfund

De mange og gentagne diskussioner af begrebet 'sprogsamfund' i sociolingvistikken antyder det empirisk sårbare ved begrebet (Hudson 1996, Romaine 1982, Le Page 1980). Et 'sprogsamfund' defineret som fælles normer for sprogbrug og evaluering blev da også udfordret af nye betragtninger i løbet af 1980'erne og 90'erne. I første omgang skete det nok mest markant fra de sociolingvister der forsker i kreolsprog. I kreolsamfund hvor sprogkontakt, sprogblending og flersprogethed oftere er reglen end undtagelsen, er det svært at afgrænse 'sprogsamfund' som et normfællesskab. For at bruge en term fra netop kreolsprogsforskningen kan man sige at Labovs og Hymes' sociolingvistik mest interesserede sig for 'fokuserede' sprogsamfund hvor medlemmer gennem flere generationer har boet og ageret i samme område, og dermed udviklet et 'fokuseret' sæt af normer for sprogbrug. Det er et punkt som Robert Le Page kritiserer:

There are highly-focussed societies whose linguistic systems can be represented as more or less uniform, albeit only by gross abstractions, but they are the exception rather than the rule (Le Page 1980: 336).

Le Page peger her på at fokuserede sprogsamfund hvor sproglig adfærd kan beskrives i pæne mønstre, er mere undtagelsen end regelen. I stedet ønsker Le Page at vende perspektivet fra at se på individets adfærd og normer som underordnet et sprogsamfund til at:

[r]ecognize that each individual's competence subsumes partial knowledge of many socially-marked systems, and each individual's performance reflects choice among those systems, constrained by the social and psychological factors operating upon him at any given moment (ibid.: 336).

Altså, i stedet for at afgrænse sprogbrugerens kompetencer inden for ét 'sprog-samfund', mener Le Page at sociolingvisten bør anerkende at sprogbrugeren er kompetent i flere forskellige norm-systemer/sprogsamfund.

Le Page repræsenterer sammen med Andrée Tabouret-Keller (1985) et perspektivskifte i sociolingvistikken som peger mod post- og senmoderne opfattelser af vores samtid. På baggrund af studier i kreolsamfund i Caribien og blandt kreolsktalende i London udviklede Le Page sin teori om sproglig adfærd (Le Page & Tabouret-Keller 1985). Disse samfund deler mindst tre karakteristika, og adskiller sig derved fra den type sprogsamfund man i 1960'erne og 70'erne mest beskæftigede sig med: 1) Medlemmernes sprog opfattes ofte som dårligt og stigmatiseret, 2) der er sproglig heterogenitet og store individuelle forskelle, og 3) standard- og "norm-sprog" er altid prekære emner (ibid.: 7f). I modsætning til Labov og Hymes viser Le Page at grupper og sprogbrug ikke er enheder der entydigt korrelerer med hinanden idet sprogbrugerne hele tiden skifter varieteter (ibid.: 9). Sprogbrugernes adfærd kan ikke forstås som dele af et større mønster eller system, men som individuelle identitetshandlinger (*acts of identity*):

The individual creates for himself the patterns of his linguistic behaviour so as to resemble those of the group or groups with which from time to time he wishes to be identified, or so as to be unlike those from whom he wishes to be distinguished (ibid.: 181).

Mønstret i sproglig adfærd skal altså søges hos individet og ikke i sprogsamfundet. Den individuelle sprogbruger har en forestilling om hvilken sprogbrug der hører til hvilken gruppe. Det er for Le Page ikke i første omgang interessant hvilken specifik lingvistisk realitet denne sprogbrug har. Når nogle børn i London skifter mellem 'london-engelsk' og 'london-jamaicansk', opfører de sig *som om* der eksisterede et sprog der hed jamaicansk (ibid.: 176ff). Men i praksis er 'london-jamaicansk', ifølge Le Page, en idealiseret forestilling om en sprogbrug som det i praksis er umuligt for den enkelte sprogbruger at beherske. 'London-jamaicansk' eksisterer kun som idealiseret sprog i sprogbrugerens hoved idet 1) varieteten er variabel fra taler til taler (der er ikke to ens realiseringer af 'london-jamaicansk', 2) den er variabel hos den enkelte sprogbruger (han/hun varierer i sin egen brug af varieteten) og 3) sprogbrugeren skifter hele tiden til 'london-engelsk' fordi han eller hun ikke kan fastholde 'london-jamaicansk' (ibid.: 180).

'Sprogsamfund' er altså ikke længere en socialt defineret gruppe af sprogbrugere, men snarere en psykologisk realitet hos den enkelte. Men for at den enkelte sprogbruger skal have held med sine sproglige identitetshandlinger, skal han eller hun på den ene side have kendskab til et sprogsystem, en varietet, som på den anden side skal aktualiseres så den genkendes af omgivelserne som en troværdig repræsentation af varietetten. Hvis vi følger Labovs model for *vernacular*, kan dette kun lade sig gøre for personer der har sproget som modersmål, dvs. er født og opvokset i samme sprogsamfund. Le Page mener derimod at sprogbrugere kun har delvis viden (*partially knowledge*) om (flere forskellige) varieteter, og denne delvise viden kan godt tilegnes senere i livet, samt at 'delvis viden' er tilstrækkeligt til at projicere gruppetilhørsforhold (jf. Labov og Le Pages diskussion heraf i Labov 1980 og Le Page 1980).

Det jeg i forrige afsnit beskrev som modernitetens sprogsamfund og (socio)lingvistik, kan paralleliseres med det Mary Louise Pratt benævner *linguistics of community* (1987: 49). Med denne betegnelse hentyder hun til Benedict Andersons *imagined communities*³. For Pratt er *linguistics of community* en lingvistik der går ud fra forestillingen om et fællesskab hvor alle er deltagere i samme *game*: it is assumed that all participants are engaged in the same game and that the game is the same for all players (ibid. 51), men det er en falsk forestilling, "a linguistic utopia" (ibid.). I stedet ønsker Pratt sig en *linguistics of contact* som er:

A linguistics that decentered community, that placed at its centre the operation of language *across* lines of social differentiation, a linguistics that focused on modes and zones of contact between dominant and dominated groups, between persons of different and multiple identities, speakers of different languages, that focused on how such speakers constitute each other relationally and in difference, how they enact differences in language (ibid. 60).

Pratts ønske om et decentreret 'sprogsamfund' i lingvistikken, som udtrykkes i dette citat, beskriver den drejning jeg mener sociolingvistikken tager i 1980'erne og 90'erne i forhold til 'sprogsamfund'. Man begynder netop at orientere sig på tværs af sociale skel og grupper. Man begynder at interessere sig for sprogsamfundets dynamikker, konflikter og de sociale mekanismer der er baggrunden for sproglig variation. Sprogsamfundets medlemmers *identitet* bliver centralt og anses for en væsentlig drivkraft hos den enkelte når det gælder sprogvælg og praksis.

³ Anderson beskriver det nationale fællesskab som 'forestillet': It is *imagined* because the members of even the smallest nation will never know most of their fellow-members, meet them, or even hear of them, yet in the minds of each lives the image of their communion (1983:6).

Som jeg ser det, sker der i 1980'erne og 90'erne en udvikling i sociolingvistikken i forhold til 'sprogsamfund' i to retninger. Den ene retning interesserer sig for "*diffused settings*" (Le Page 1980), dvs. miljøer hvor flere sprog og varieteter bruges af flersprogede sprogbrugere (ofte i blandingsformer i en og samme interaktion). Her interesserer man sig for hvordan de enkelte sprogbrugere håndterer sprogligt komplekse miljøer. Man undersøger betingelser for og effekter af sprogvalg og sprogkrydsning (Le Page & Tabouret-Keller 1985, Hewitt 1986, Rampton 1995). Forskning i kodeskift intensiveres, specielt i 1990'erne, og tager en drejning i forhold til Gumperz. Som nævnt ovenfor ønskede Gumperz at beskrive hvordan sprogsamfundets forskellige koder er funktionelt indordnet i et overordnet kommunikationsmønster (kommunikationsmatrixen). Den nye forskning i kodeskift forsøger at forstå kodeskiftets pragmatik inden for den sociale ordens rammer. Man er mere orienteret mod at beskrive den enkelte sprogbrugers brug af kodeskift som interaktionelt og socialt virkemiddel, end i at placere det i et større sprogsamfunds orden eller kommunikationsmatrix (Køgeprojektet herhjemme er et godt eksempel herpå, fx Andersen 1994 og Jørgensen 1998. Peter Auer 1998 samler endvidere en del af disse undersøgelser fra hele verden).

Fælles for undersøgelserne i denne retning er tendensen til at fokusere på grænsefladerne og mødet mellem forskellige sprogbrugere og sprog og varieteter, i stedet for at undersøge "kernen" i det fokuserede sprogsamfund (jf. Pratt ovenfor).

Den anden retning introducerer 'praksisfællesskab' (*community of practice*) som et – både metodisk og teoretisk – alternativ til 'sprogsamfund'. I modsætning til den første retning der søger mod 'sprogsamfundets' grænser, udfordrer den anden retning Labov, Hymes og Gumperz' 'sprogsamfund' "indefra". Man forsøger at nuancere det ved i højere grad at lægge vægt på magtrelationer og individets rolle og identitet i fællesskabet. Eckert & McConnell-Ginet (1992, 2003) argumenterer for at hvis man vil forstå hvordan sociale kategorier (fx 'køn') virker og influerer på sprogbrug, er det ikke nok at vise at sociale kategorier og lingvistiske variable korrelerer. Man er nødt til at forstå hvordan den sproglige variation fungerer i daglig social praksis (Eckert & McConnell-Ginet 1992: 468). De mener at den traditionelle sociolingvistik, med dens definition af 'sprogsamfund' som fælles regler og normer, ikke har haft tilstrækkeligt øje for hvad jeg vil kalde "intra-kategorisk" variation, fx konflikter og magtkampe mellem individer i samme kategori. Når man dykker ned i det enkelte samfund, er billedet mere komplekst – regler og normer udfordres dagligt, de forhandles og skabes gennem social praksis. Eckert & McConnell-Ginet mener at der er betydelig variation *inden for* de sociale

kategorier, både hvad angår sprogbrug og forskellige normer for evaluering af denne sprogbrug (jf. også Eckert 2000). Derfor mener de at:

[t]o explore in detail how social practice and individual "place" in the community interconnect, sociolinguists need a conception of a community that articulates place with practice (Eckert & McConnell-Ginet 1992: 464).

Eckert & McConnell-Ginet introducerer derfor Lave & Wengers (1991) begreb praksisfællesskab som en måde at forbinde individets position (*place*) med praksis. Lave & Wenger definerer praksisfællesskab som:

A set of relations among persons, activity, and world, over time and in relation with other tangential and overlapping communities of practice (1991: 98)

Et praksisfællesskab forbinder altså individet og dets aktiviteter med omverdenen over tid.

Praksis-begrebet er hentet fra sociologien, først og fremmest fra Pierre Bourdieu (1977), hvor det er blevet brugt til at teoretisere over sammenhænge og afhængigheden mellem historisk betingede strukturer på den ene side og individets (agentens) handlinger og handlemuligheder på den anden. Praksis...

[e]mphasizes the inherently socially negotiated character of meaning and the interested, concerned character of the thought and action of persons-in-activity (Lave & Wenger 1991: 50f).

Det vil sige at teoretikere der beskæftiger sig med 'social praksis', forsøger at beskrive og forstå de sociale og historiske omstændigheder der har betydning for konkrete interaktioner hvor 'mening' forhandles, konstrueres og reproduceres. Dette overfører Eckert & McConnell-Ginet til sociolingvistikken:

Speakers develop linguistic patterns as they act in their various communities. Sociolinguists have tended to see this process as one of acquisition of something relatively "fixed" [...] But in practice, social meaning, social identity, community membership, and symbolic value of linguistic form are constantly and mutually constructed (Eckert & McConnell-Ginet 1992: 473).

Eckert & McConnell-Ginets forståelse af social praksis i praksisfællesskaber udfordrer altså det umiddelbart statiske i det regel- og normbaserede 'sprog-samfund'. De mener i stedet forskeren bør belyse de konkrete sammenhænge hvor sprogbrugerne interagerer og derved producerer og reproducere sproglig og social variation. Dette har også metodiske konsekvenser idet forskeren må fokusere på konkrete praksisfællesskaber hvor individer samles om fælles aktiviteter. Selve deltagelsen i aktiviteter er afgørende for om en person kan betragtes som medlem af

praksisfællesskabet eller ej. Det kan være en sportsklub, en familie, en skoleklasse, en arbejdsplads osv. Medlemskab af et praksisfællesskab afhænger altså ikke af om man behersker *vernacular*, men om man deltager i praksisfællesskaberne. Eckert & McConnell-Ginet mener at indsigt i praksisfællesskaberne som locus for forbindelsen mellem sproglig og social adfærd "can only be determined by ethnographic study" (Eckert & McConnell-Ginet 1992: 485). Etnografisk metode er da helt central for denne retning i sociolingvistikken (Eckert 1997 og 2000).

Lad os endnu engang vende tilbage til skemaet for modernitet og sen/postmodernitet. Det perspektivskifte på 'sprogsamfund' som har fundet sted gennem 80'erne og 90'erne inden for sociolingvistikken, har lighedspunkter med modernitetens udvikling mod sen- og postmodernitet. Ønsket om at finde og beskrive overordnede systemer (punkt 2), synes i nogen grad udskiftet med fokus på her-og-nu sammenhænge i mindre og tættere (praksis)fællesskaber. Der er øget interesse for sprogbrugen som en del af individets måder at konstruere identiteter på (punkt 3). Modernitetens forestilling om sammenhæng og lighed problematiseres og udfordres (punkt 2), og magt, konflikt og forhandling om konkurrerende normer og værdier (punkt 4) bliver en del af udforskningen af sprogsamfundet, men interessen for minoriteter og marginaliserede grupper ("*modernity's others*") synes ikke i samme grad som tidligere at være en del af et romantisk projekt der sigter mod at indlemme disse grupper i samfundets større system og fremskridt (punkt 1). Sociolingvistisk forskning i fx immigranternes sprog (Hewitt 1986, Rampton 1995) og kvinders sprog (Eckert & McConnell-Ginet 2003) sigter mod at vise almene praksisser for identitetskonstruktion og forhandling af mening.

Fra regler og system til individ og praksis

Begrebet 'sprogsamfund' kan altså betragtes som fælles betegnelse for:

- det lingvistisk afgrænsede fællesskab (Bloomfield)
- det socialt og kommunikativt afgrænsede fællesskab (Gumperz)
- kompetencefællesskabet (Hymes)
- normfællesskabet (Labov m.fl.)
- praksisfællesskabet (Eckert m.fl.).

Skemaet nedenfor er et forsøg på at illustrere gennemgangen af udviklingen i sociolingvistikken 'sprogsamfund'. Skemaet udtrykker en generalisering der nemt kan problematiseres⁴, men overordnet betragtet er mønsteret at parallelt med at moder-

⁴ William Labov selv er et godt eksempel. Hans forskning kan i virkeligheden slet ikke indpasses i et sådant skema. Hans undersøgelse på Marthas Vineyard i 1960'erne ligner en 'postmoderne' undersøgelse af øboers sproglige og sociale praksis, mens Philadelphiaundersøgelsen (2001) som er

niteten udvikler sig til det sociologer har kaldt sen- og postmodernitet, forskydes abstraktionsniveauet i synet på 'sprogsamfund' fra sprogsystem og (store) sociale grupper til mindre grupper og individer. Kriterierne for hvordan man definerer 'sprogsamfund', ændrer sig fra at være rent lingvistiske til at basere sig på fælles normer og kommunikativ kompetence til at bestå af praksisfællesskaber centreret omkring aktiviteter. Fra at fokusere på regler, principper og normer for sproglig adfærd i sprogsamfundet bliver identitet og social praksis centrale begreber.

<i>"Tidsånd"</i>	<i>Abstraktionsniveau i forhold til sprogsamfund</i>	<i>Kriterier for definition af sprogsamfund</i>	<i>Vil fremdrage og beskrive</i>
Modernitet	Sprog(system)	Lingvistiske	Regler
	Social gruppe	Fælles kommunikativ kompetence	Normer, variation og ændringer i
	Netværk	Fælles normer	<i>Vernacular</i> og <i>speech</i>
Post/senmodernitet	Individer	Praksisfællesskab	Sproglig praksis og identitet

I sociolingvistikken har man, groft sagt, flyttet fokus fra udforskning af sprogsamfundet – man kunne sige 'oppefra' – som den normskabende ramme til – 'nedefra' – at interessere sig for individet og dets måde at bruge sprog som identitetshandlinger. Begrebet sprogsamfund træder i baggrunden når der fokuseres på individ og praksis, og begrebet er derfor ikke altid genstand for direkte opmærksomhed og diskussion. Men det er stadig relevant som sociolingvist at forholde sig til hvordan man forstår sprogbrugernes relationer til omgivelserne, dvs. hvordan omgivelserne påvirker sprogbrugere, og omvendt hvordan sprogbrugere er med til at skabe og rekonstruere omgivelserne. En sociolingvistisk bestemmelse af 'sprogsamfund' rummer i sig den klassiske sociologiske modstilling: struktur/system vs. agent/individ. I sociologien, og måske specielt i kølvandet på 'socialkonstruktivismen', er det en central problemstilling hvor megen vægt der lægges på henholdsvis systemet og individet i forhold til adfærd og forandring. Jeg betragter sociolingvistikens skiftende 'sprogsamfund' som en udvikling i skiftende vægt på overordnede sociale strukturer og individuel adfærd. Den socialkonstruktivistiske tænkemåde er også blevet en del af sociolingvistikens syn på 'sprogsamfund'. Fra at se på hvordan systemet eller samfundet indordner sine

designet i 1970'erne, virker 'moderne' i sin beskrivelse af systematisk variation i det regel- og normdefinerede 'sprogsamfund'.

individer/sprogbrugere, interesserer man sig i dag i lige høj grad for hvordan individer/sprogbrugere skaber, genskaber og forhandler 'sprogsamfundet'. Med 'praksisfællesskab' indlejres struktur-agent dikotomien i 'sprogsamfundet' idet man både interesserer sig for hvordan sprogsamfundets kategorier (fx køn og etnicitet) lægger rammer for den enkelte sprogbruger, og hvordan disse rammer udfordres, forhandles og ændres i sociale praksisser.

Storbyens heterogene skole – praksisfællesskaber i praksis

Titlen på mit ph.d.-projekt *Sprog, identitet og sprogforandring i storbyens heterogene skole* antyder at mit projekt lægger sig i halen af 1990'ernes sociolingvistik idet projektet tager udgangspunkt i et 'ufokuseret' heterogent miljø omkring en skole, et praksisfællesskab. I forrige afsnit skelnede jeg mellem to retninger i 'senmoderne sociolingvistik'. Den ene beskæftiger sig med sprogbrug i flersprogede miljøer, her tænker jeg først og fremmest på Ben Rampton, den anden tager udgangspunkt i et defineret praksisfællesskab, fx et gymnasium som Penelope Eckert gør. I mit projekt er der spor af begge retninger. Ligesom Le Page, Hewitt, Rampton og mange andre har jeg opsøgt hvad der for mig umiddelbart fremtræder som et "diffust" og "ufokuseret" miljø, idet jeg har valgt at placere min undersøgelse på en storbysskole med mange tosprogede elever. Metropolitanskolen ligger midt på Nørrebro. Det er et lille gymnasium, der er kun 5 klasser for hver årgang. I 1.a går der 28 elever, og i 1.x 24 elever. Eleverne hedder Zarah, Malte, Laila, Zarifa, Mehmet, Jakob mm. Nogle af dem går til dans i deres fritid, andre til fransk, nogle dyrker taekwondo eller fodbold, andre går på cafe eller til politiske møder. Nogle har arabisk som modersmål, andre tyrkisk, urdu eller dansk. De fleste er født i Danmark, men én er født i England, en anden i Syrien, en tredje i Jugoslavien. Når Zarah og Kadijah snakker sammen, blander de dansk og punjabi. Når Olau og Mads snakker med de andre drenge, bruger de en masse engelske slangudtryk. Catrine bruger sommetider tyrkiske og arabiske udtryk, selvom hendes modersmål er dansk.

Forskellighed og heterogenitet forekommer umiddelbart at være det mest karakteristiske ved 1.a og 1.x. Det ville være vanskeligt at bestemme eleverne som medlemmer af et sprogfællesskab med fælles regler og normer, og et fælles københavnsk *vernacular* i Labovs forstand har de i hvert fald ikke. Men det er heller ikke mit ærinde at beskrive et overordnet sprogsamfunds fælles normer for sprogbrug og variation. I stedet ønsker jeg at få indblik i nogle af de sociale mekanismer der er involveret i sproglig variation og forandring. Når jeg har valgt det flerkulturelle gymnasium som arena for min undersøgelse, sker det ud fra den overbevisning at de mekanismer jeg vil belyse, er tydeligere i et blandet frem for et

homogent miljø. Et sted hvor sprog og etnicitet – alt andet lige – er mere markeret, er også et sted hvor det skal forhandles. Det blandede gymnasium er altså et oplagt sted at udøve en *linguistics of contact* som Pratt (1987) plæderer for, da der kan fokuseres på hvordan "speakers constitute each other relationally and in difference [and] how they enact differences in language" (ibid. 60). Når folk er forskellige, må man gå ud fra at de bruger flere kræfter på at forhandle og legitimere deres positioner, og derved bliver processer, som i øvrigt må betragtes som almene, tydeligere for mig som forsker.

Gymnasiet udgør rammen om et praksisfællesskab. Her lægger jeg mig tæt op ad Eckert. Jeg opfatter gymnasiet som et sted hvor social mening, identitet og den symbolske værdi af forskellige sproglige former konstrueres i gentagen praksis. Gymnasiet udgør et temmelig komplekst praksisfællesskab i den forstand at det er rammen om mange forskelligartede aktiviteter, lige fra fast styret undervisning til fritimer og fester. Eleverne indgår i mange forskellige praksisfællesskaber, men gymnasiet er det sted hvor de på dette tidspunkt i deres liv opholder sig mest. For at få indblik i praksisfællesskabets processer, har jeg deltaget i så mange aktiviteter i de to klasser som det var muligt i løbet af efteråret 2002.

Som hos både Eckert og Rampton er det etnografiske feltarbejde centralt i min undersøgelse. Det har nemlig ikke bare teoretiske implikationer at betragte sprog-samfund som praksisfællesskaber. Hvis man vil beskrive og forstå praksisfællesskaber, har det basale metodiske implikationer; det kræver andre tilgange til det empiriske arbejde end dem den klassiske labovianske sociolingvistik har arbejdet med. Udforskning af praksisfællesskaber kræver detaljeret viden om sprogbrugernes indbyrdes relationer og daglige praksis – mere detaljeret viden end fx interview kan tilvejebringe. Derfor er etnografisk feltarbejde den centrale metode for fx Rampton og Eckert, og således også for min undersøgelse. Den viden om de unge sprogbrugeres sociale liv som det etnografiske feltarbejde giver mig, er en vigtig baggrund for analyserne af deres sprogbrug. Det giver mig nemlig indblik i grupper og relationer mellem de unge. Jeg kender de enkelte elever, ved hvem de er venner med – og ikke venner med – hvem der taler med hvem i hvilke sammenhænge osv.

Ved at dykke ned i det lille praksisfællesskab i et 'diffust' københavnsk ungdomsmiljø, er det altså mit håb at få indblik i almene mekanismer i social og sproglig praksis som har indflydelse på sproglig variation og forandring.

Litteratur

- Andersen, Suzanne 1994: *Pragmatiske aspekter af kodeskift hos tosprogede børn*. Københavnerstudier i tosprogethed, Køgeserien bind K2. Emdrup: Danmarks Lærerhøjskole.
- Anderson, Benedict 1983: *Imagined Communities*. USA: Verso.
- Auer, Peter (ed.) 1998: *Code-switching in conversation*. London: Routledge.
- Bauman, Zygmunt 1992: A sociological theory of post-modernity. I *Intimations of Postmodernity*. London: Routledge. 187-204.
- Bauman, Zygmunt 1994: *Modernitet og holocaust*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Bauman, Zygmunt 2000: *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press.
- Bauman, Zygmunt 2001: *Globalisering*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Blom, Jan Petter & John J. Gumperz 1972: Social Meaning in Linguistic Structures: Code-Switching in Norway. I John J. Gumperz & Dell Hymes (eds.): *Directions in Sociolinguistics*. USA: Holt, Rinehart and Winston, Inc. 407-434.
- Bloomfield, Leonard 1933: *Language*. New York: Henry Holt and Company.
- Bourdieu, Pierre 1977: *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Chomsky, Noam 1965: *Aspects of the Theory of Syntax*. Massachusetts: The M.I.T. Press.
- Eckert, Penelope 1997: Why Ethnography? I Kotsinas, Ulla-Britt, Anna-Brita Stenström & Anna-Malin Karlson (red.): *Ungdomsspråk i Norden*. MINS 43. Stockholm: Stockholm Universitet. 52-62.
- Eckert, Penelope 2000: *Linguistic Variation as Social practice*. Malden: Blackwell.
- Eckert, Penelope & Sally McConnell-Genet 1992: Think Practically and Look Locally: Language and Gender as Community-Based Practice. I *Annual Review of Anthropology* 21. 461-490.
- Eckert, Penelope & Sally McConnell-Genet 2003: *Language and Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fishman, Joshua A. 1971: The sociology of language: An interdisciplinary social science approach to language in society. I Joshua A. Fishman (ed.): *Advances in the Sociology of Language, Vol. 1*. Haag: Mouton. 217-380.
- Giddens, Anthony 1994: *Modernitetens konsekvenser*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Giddens, Anthony 1996: *Modernitet og selvidentitet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Gregersen, Frans 1989: Hvordan undersøger man Københavnsk? I *Tijdschrift voor Skandinavistiek*, 10, No.1-2. Groningen: Scandinavisch Instituut. 38-58.

- Gregersen, Frans & Inge Lise Pedersen 1991a: Copenhagen as a Speech Community. I Kjell Lars Berge & Ulla Britt Kotsinas: *Storstadsspråk och storstadskultur i Norden: föredrag från ett forskarsymposium*. Stockholm: MINS, 34. 57-69.
- Gregersen, Frans & Inge Lise Pedersen 1991b: *The Copenhagen Study in Urban Sociolinguistics, Part 1 & 2*. København: C.A. Reitzels Forlag.
- Gumperz, John J. 1962: Types of Linguistic Communities. I *Anthropological Linguistics* 4(1). 28-40. Genoptrykt i *A Retrospective of the Journal of Anthropological Linguistics: Selected Papers, 1959-1985*. Indianapolis: Indiana University, Bloomington, 1993. 130-142.
- Gumperz, John J. 1968: The Speech Community. I *International Encyclopedia of the Social Sciences*. England: Macmillan. 381-386.
- Hewitt, Roger 1986: *White talk black talk. Inter-racial friendship and communication amongst adolescents*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hudson, R.A. 1996: *Sociolinguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hymes, Dell 1961: On Typology of Cognitive Stiles in Language (with examples from Chinookan). I *Anthropological Linguistics*, 3 (1). 22-54. Genoptrykt i *A Retrospective of the Journal of Anthropological Linguistics: Selected Papers, 1959-1985*. Indianapolis: Indiana University, Bloomington, 1993. 440-475.
- Hymes, Dell 1972: Models of the Interaction of Language and Social Life. I John J. Gumperz & Dell Hymes (eds.): *Directions in Sociolinguistics*. USA: Holt, Rinehart and Winston, Inc. 35-71.
- Jørgensen, Jens Normann 1998: Children's aquisition of code-switching for power wielding. Auer (ed.): *Code-switching in conversation*. London: Routledge.
- Kachru, B. B. 2001: Speech Community. I Rajend Mesthrie (ed.): *Concise Encyclopaedia of Sociolinguistics*. New York: Elsevier. 105-107
- Kaspersen, Lars Bo 2000: *Anthony Giddens. Introduktion til en samfundsteoretiker*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kristiansen, Tore, Frans Gregersen, Erik Møller & Inge Lise Pedersen 1996: *Dansk Sproglære*. København: Dansk lærerforening.
- Labov, William 1966: *The Social Stratification of English in New York City*. Genoptryk i 1982 ved Center for Applied Linguistics, Washington D.C., USA.
- Labov, William 1972: *Language in the Inner City*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Labov, William 1980: Is there a Creole Speech Community. I Albert Valdman & Arnold Highfield (eds.): *Theoretical Orientations in Creole Studies*. New York: Academic Press, INC. 369-388.

- Labov, William 2001: *Principles of Linguistic Change. Social Factors*. Malden: Blackwell.
- Labov, William & Joshua Waletzky 1967: Narrative Analysis. Oral Versions of Personal Experience. Genoptrykt i Bratt Paulston, Christina & G. Richard Tucker (eds.): *Sociolinguistics. The Essential Readings*. Malden: Blackwell, 2003. 74-104.
- Lave, Jean & Etienne Wenger 1991: *Situated Learning. Legitimate peripheral participation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Le Page, Robert 1980: Theoretical Aspects of Sociolinguistic Studies in Pidgin and Creole Languages. I Albert Valdman & Arnold Highfield (eds.): *Theoretical Orientations in Creole Studies*. New York: Academis Press, INC. 331-367.
- Le Page, Robert & Andrée Tabouret-Keller 1985: *Acts of identity*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pedersen, Poul Peder 2001: En postmoderne nutid? I Heine Andersen og Lars Bo Kaspersen (red.): *Klassisk og moderne samfundsteori*. København: Hans Reitzels Forlag. 458-478.
- Pratt, Mary Louise 1987: Linguistic utopias. N. Fabb, D. Attridge, A. Durant & C. MacCabe (eds.): *The Linguistics of Writing*. Manchester: Manchester University Press. 48-66.
- Raith, Joachim 1987: Sprachgemeinschaft. I Uriel Ammon, Norbert Dittmar & Klaus J. Mattheier (eds.): *Soziolinguistik. Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft*. Berlin: Walter de Gruyter. 200-208.
- Rampton, Ben (1995): *Crossing. Language and Ethnicity among Adolescents*. London: Longman.
- Rampton, Ben 1998: Speech community. I Jef Verschueren, Jan-Ola Östman, Jan Blommaert & Chris Bulcaen (eds.): *Handbook of Pragmatics*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publ. Co.
- Romaine, Suzanne, ed. 1982: *Sociolinguistic Variation in Speech Communities*. London: Edward Arnold.